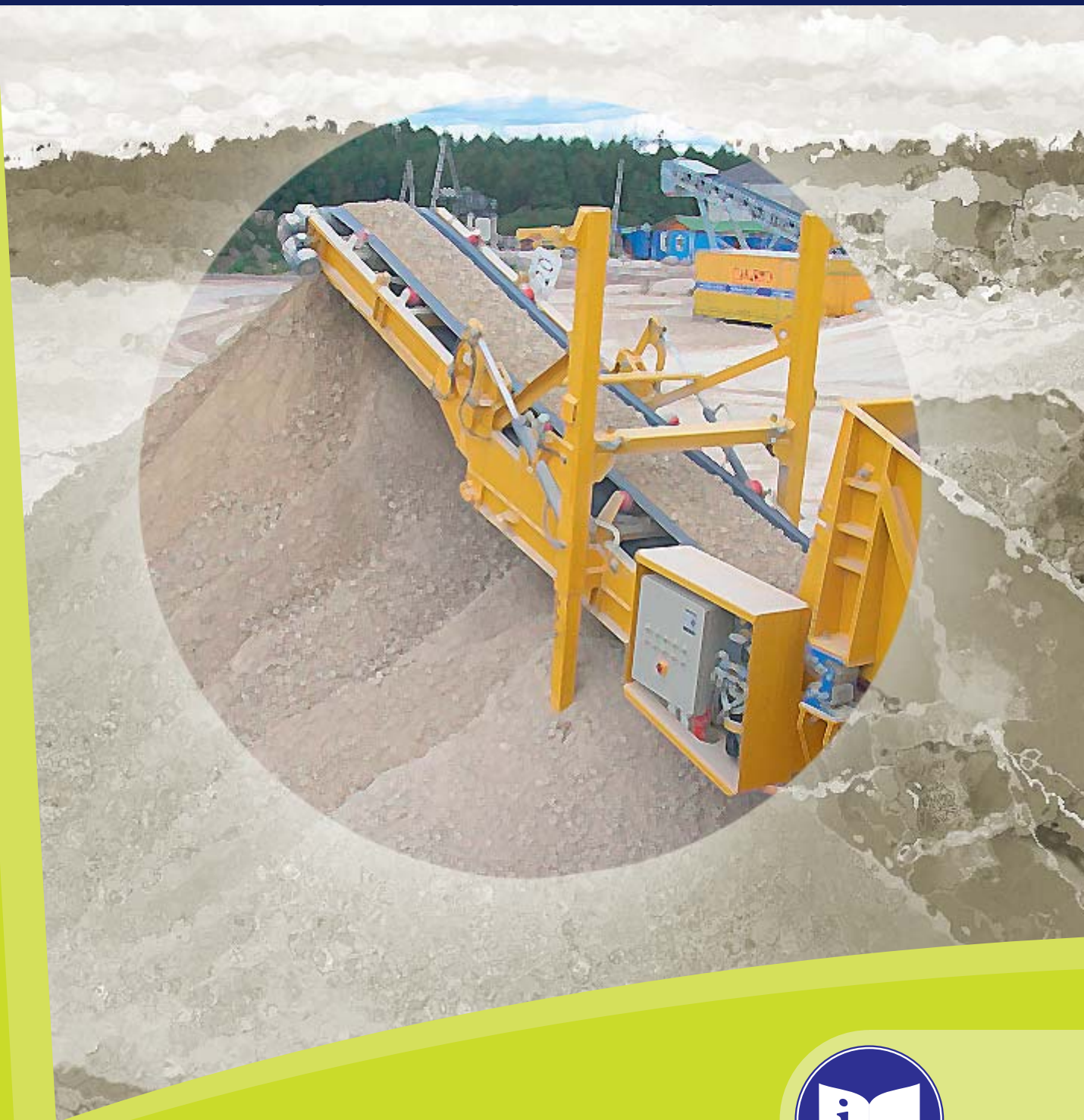

PAR DARBA VIDES IEKŠĒJO UZRAUDZĪBU

Vadlīnijas

Par darba vides iekšējo uzraudzību

Darba vide ieņem ļoti nozīmīgu lomu nodarbinātā dzīvē, jo aptuveni trešo daļu no sava darba mūža mēs pavadām darbā. Darba vide ir mūsu darba vieta ar visiem tajā un ap to esošajiem apstākļiem un riska faktoriem, kas ietekmē vai var ietekmēt mūsu drošību un veselību. Tāpēc ir ļoti svarīgi, lai šajā vidē nodarbinātais justos pēc iespējas ērtāk un drošāk. Darba vides iekšējai uzraudzībai ir preventīvs raksturs, un tās mērķis ir pēc iespējas agrīnākā stadijā atklāt darba vidē pastāvošos riska faktorus un novērst vai samazināt šo faktoru ietekmi uz nodarbināto drošību un veselību.

Šis materiāls norāda galvenās vadlīnijas par darba vides iekšējo uzraudzību, taču katram darba devējam visi darba aizsardzības pasākumi ir jāpiemēro atbilstoši savam uzņēmumam vai iestādei. Īpaša uzmanība materiālā ir pievērsta izmaiņām normatīvo aktu prasībās, kas var ietekmēt darba aizsardzības sistēmas darbību uzņēmumā kopumā.

Normatīvie akti, kas reglamentē darba vides iekšējo uzraudzību

Vadlīnijas ir izstrādātas, balstoties uz Ministru kabineta noteikumiem Nr.660 "Darba vides iekšējās uzraudzības veikšanas kārtība" (pieņemti 02.10.2007.) Šie noteikumi turpina "preventīvā principa" ieviešanu darba aizsardzības sistēmā kā valsts, tā arī uzņēmumu līmenī. Ar "preventīvo principu" darba aizsardzībā saprot darbības (darba vides riska faktoru noteikšanu, novērtēšanu, darba aizsardzības pasākumu plāna izstrādāšanu utt.), kas ir vērstas uz to, lai jau pēc iespējas agrā stadijā izvairītos no darba vides riska vai to samazinātu, tātad darbības tiek vērstas uz cēloņiem un nevis sekām.

Kāpēc nepieciešama darba vides iekšējā uzraudzība?

Kāpēc?	Ko mēs iegūsim?
Lai savlaicīgi atklātu darba vietās pastāvošos riskus un veiktu pasākumus to novēršanai	Samazināsies nelaimes gadījumu un arodslimību rašanās iespējas
Lai uzlabotos darba apstākļi uzņēmumā	<ol style="list-style-type: none"> Uzlabosies nodarbināto pašsajūta, jo drošā un sakārtotā darba vidē viņi jūtas labāk un ir apmierinātāki, nekā bīstamā un nesakārtotā darba vidē, kas apdraud viņu drošību un veselību Uzņēmuma tēls kļūs pozitīvāks un uzņēmumam būs vieglāk paturēt esošos darbiniekus, kā arī pieņemt darbā jaunus
Lai paaugstinātos veiktā darba efektivitāte, uzņēmuma produkcijas un pakalpojumu kvalitāte	Optimālos un veselībai nekaitīgos darba apstākļos nodarbinātais veiks darbu ātrāk un ar prieku. Viņam netraucēs kaitīgie darba apstākļi (troksnis, piesārņots gaiss, nepietiekams apgaismojums, stress utt.)
Lai samazinātos nodarbināto slimošana	Samazināsies darba kavējumi (darba nespējas lapu skaits un ilgums), ko izraisīja neveselīgie darba apstākļi (vēsas telpas, caurvējš, pārslodzes, nepareizi iekārtota darba vieta, stress u.tml.) un/vai nelaimes gadījumi darbā
Lai samazinātos nevajadzīgi izdevumi	<ol style="list-style-type: none"> Samazināsies tiešās nelaimes gadījumu izmaksas (slimības naudas, izmaksas, kas saistītas ar pirmās palīdzības sniegšanu, cietušā transportēšanu u.c.) Samazināsies netiešās nelaimes gadījumu izmaksas (zaudēts darbinieku darba laiks, darba vietu atjaunošana, aizvietojošā darbinieka

Par darba vides iekšējo uzraudzību

Kāpēc?	Ko mēs iegūsim?
	apmācība, jauna kvalificēta darbaspēka meklēšana utt.)
Lai izvairītos no iekārtu ekspluatācijas traucējumiem un avārijām	Samazināsies izdevumi par dīkstāvi un iekārtu remontu
Visbeidzot, tā ir normatīvo aktu prasība, ko nosaka Darba aizsardzības likums un MK noteikumi Nr.660 "Darba vides iekšējās uzraudzības veikšanas kārtība".	

Ko ietver darba vides iekšējā uzraudzība?

Darba vides iekšējā uzraudzība sastāv no četriem posmiem:

1. Darba vides iekšējās uzraudzības **plānošana** – tiek lemts par darba aizsardzības jautājumu organizēšanu uzņēmumā, darba aizsardzībai nepieciešamajiem resursiem, atbildīgajām personām un citiem ar darba vides iekšējo uzraudzību saistītajiem jautājumiem.

Darba devējam jāatbild uz sekojošiem jautājumiem:

- KAS strādās ar darba aizsardzības jautājumiem;
- KAS tiks darīts darba aizsardzības jomā;
- KAD tiks strādāts ar darba aizsardzības jautājumiem.

2. Darba vides **riska novērtēšana** – tiek veikta darba vietu pārbaude, noteikti tur esošie darba vides riska faktori (risku avoti), kuri potenciāli var radīt kaitējumu nodarbināto drošībai un veselībai.

Darba devējam jāatbild uz sekojošiem jautājumiem:

- KAS ir kaitīgs un bīstams katrā darba vietā;
- CIK liels ir risks;
- KURI nodarbinātie ir pakļauti riskam.

3. Darba vides iekšējās uzraudzības **īstenošana** – balstoties uz iegūtajiem darba vietu pārbaudes rezultātiem, tiek noteiktas darba vietas, kur pastāv darba vides risks, kas būtu jānovērš vai jāsamazina un tiek plānoti un veikti atbilstoši darba aizsardzības pasākumi šā riska novēršanai vai samazināšanai.

Darba devējam jāatbild uz sekojošiem jautājumiem:

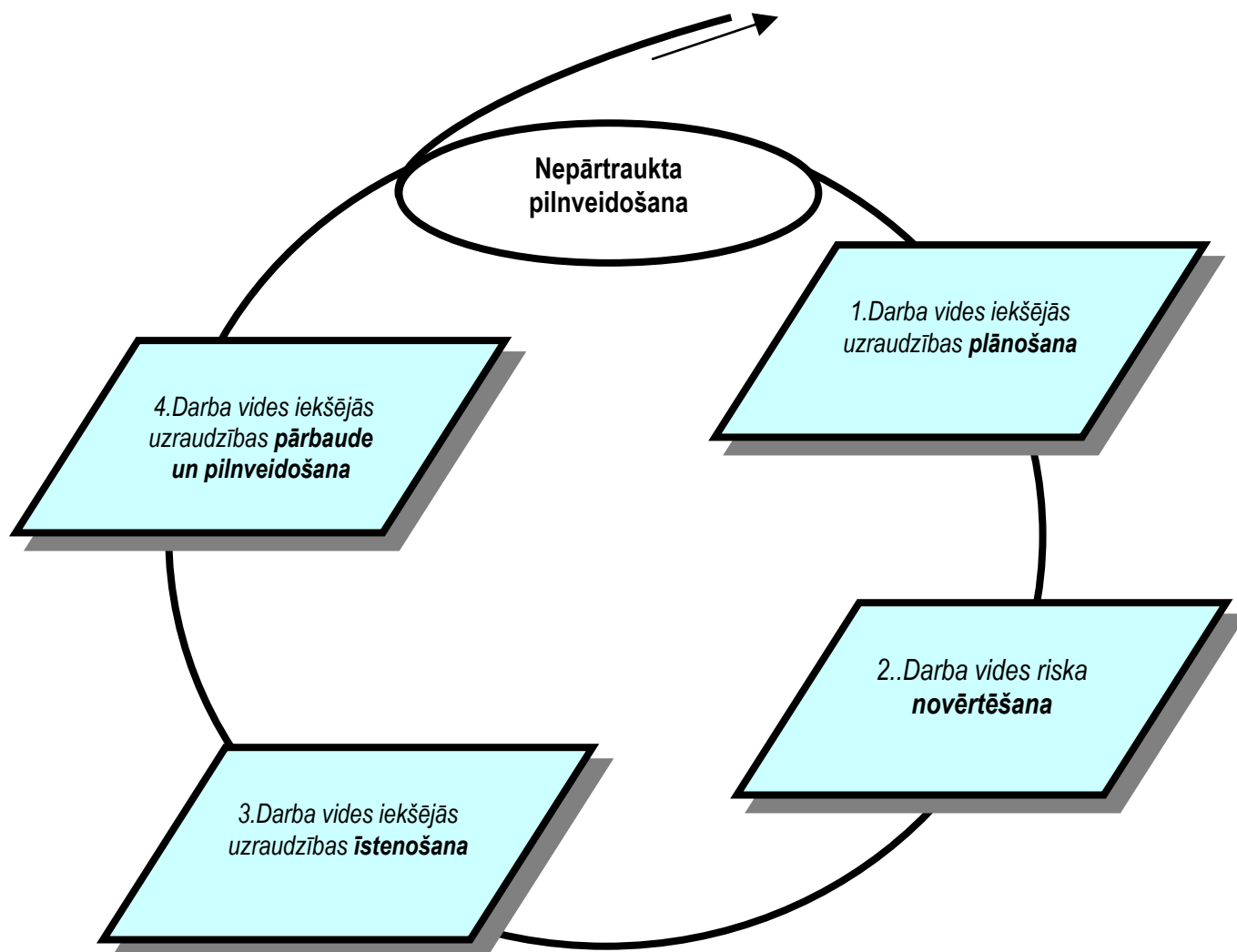
- KURĀS darba vietās ir jāveic pasākumi, lai samazinātu risku;
- KURI ir piemērotākie pasākumi;
- KAS atbildēs par pasākumu veikšanu;
- KAD šie pasākumi tiks veikti;
- CIK šie pasākumi izmaksās.

4. Darba vides iekšējās uzraudzības **pārbaude un pilnveidošana** – jānovērtē uzņēmumā veikto pasākumu efektivitāte.

Darba devējam jāatbild uz sekojošiem jautājumiem:

- VAI veikti darba aizsardzības pasākumi ir uzlabojuši darba vidi;
- VAI tiek izpildītas visas normatīvo aktu prasības darba aizsardzības jomā;
- KAS vēl jādara, lai uzlabotu darba vidi uzņēmumā.

Darba vides iekšējai uzraudzībai ir jābūt vienkāršai!
Darba vides iekšējā uzraudzība ir nepārtraukts process! Parasti visi šie posmi tiek veikti viena kalendārā gada laikā – brīdī, kad ir beigusies darba vides iekšējās uzraudzības pārbaude un pilnveidošana, sākas darba vides iekšējās uzraudzības plānošana nākamajam gadam (skatīt 1.attēlu)!

1.attēls. Darba vides iekšējā uzraudzība.

Kas veic darba vides iekšējo uzraudzību?

Darba devējs ir atbildīgs par darba vides iekšējo uzraudzību uzņēmumā vai iestādē un nodrošina, lai tā tiktu ieviesta atbilstoši visām normatīvo aktu prasībām. Taču darba devējam nav vienpersoniski jāorganizē šie pasākumi, bet gan jāveic pienākumu un uzdevumu sadale, piemēram, iesaistot speciāli norīkotu darba aizsardzības speciālistu, izveidojot uzņēmuma darba aizsardzības struktūrvienību, slēdzot līgumu ar darba aizsardzībā kompetentu speciālistu vai kompetentu institūciju. Pats darba devējs var veikt darba aizsardzības speciālista pienākumus, ja uzņēmumā ir ne vairāk kā 10 nodarbinātie, tomēr visos gadījumos personai, kas veic darba vides iekšējo uzraudzību, jābūt apmācītai atbilstoši normatīvo aktu prasībām par apmācību darba aizsardzībā.

Par darba vides iekšējo uzraudzību

Nodarbinātie piedalās darba vides iekšējās uzraudzības veikšanā, piemēram, darba vides riska identificēšanā, kā arī iesniedz priekšlikumus un izsaka savu viedokli par nepieciešamajiem darba aizsardzības pasākumiem. Ļoti nozīmīgi ir, lai darba devējs un nodarbinātie sadarbotos. Veids, kādā notiek šāda informācijas apmaiņa, nav svarīgs (pārrunas, sapulces darba vietā, aptaujas anketas), svarīgākais ir informēt darba devēju un darba devējam uzklaut un ņemt vērā iegūto informāciju. Nodarbinātie no sava vidus var ievēlēt uzticības personu, atbilstoši MK noteikumiem Nr.427 "Uzticības personu ievēlēšanas un darbības kārtība" (pieņemti 17.09.2002.), kura pārstāvēs nodarbināto intereses visos ar darba aizsardzību saistītos jautājumos.

Darba aizsardzības speciālists ir ziņoša un atbilstoši apmācīta persona, kuru darba devējs norīko veikt darba vides iekšējo uzraudzību. Darba aizsardzības speciālista galvenie uzdevumi ir organizēt un piedalīties visos darba vides iekšējās uzraudzības posmos, kā arī sadarboties ar uzticības personām un nodarbinātajiem. Svarīgi, lai darba aizsardzības speciālists informē darba devēju par iegūtajiem darba vietu pārbaudes rezultātiem, kā arī veiktajiem vai veicamajiem darba aizsardzības pasākumiem.

Kompetento speciālistu vai kompetento institūciju darba devējs parasti piesaista gadījumā, ja pašam nav vajadzīgo zināšanu vai nav darba aizsardzības speciālista uzņēmumā. Tomēr atsevišķās komercdarbības nozarēs darba devējam ir obligāti jāpiesaista kompetentā institūcija, ko nosaka MK noteikumi Nr.99 "Noteikumi par komercdarbības veidiem, kuros darba devējs iesaista kompetentu institūciju" (pieņemti 08.02.2005.). Par pienākumiem, kuri būs jāveic minētajiem speciālistiem, darba devējs vienojas savstarpējā līgumā, tomēr visbiežāk kompetentajiem speciālistiem un kompetentajām institūcijām tiek uzticēti sekojoši uzdevumi:

- novērtēt darba vides risku uzņēmumā;
- novērtēt uzņēmuma atbilstību darba aizsardzības normatīvo aktu, kā arī ar darba aizsardzību saistīto normatīvo aktu prasībām (piemēram, ugunsdrošība, ķīmisko vielu un ķīmisko maisījumu drošība, bīstamo iekārtu drošība);
- izstrādāt darba aizsardzības pasākumu plānu, lai novērstu atklātos darba vides riskus vai samazinātu tos līdz pieļaujamam līmenim, kā arī nodrošinātu uzņēmuma atbilstību darba aizsardzības normatīvo aktu prasībām.

Kompetenta speciālista vai kompetentas institūcijas iesaistīšana nemazina darba devēja atbildību par darba aizsardzības prasību ievērošanu!

Citas iesaistītās personas un institūcijas, piemēram, laboratorijas, kuras darba devējs piesaista, lai veiktu nepieciešamos laboratoriskos mērījumus darba vidē (troksnim, darba vides gaisam, apgaismojumam u.tml.).

Darba vides iekšējās uzraudzības plānošana

Darba devējs kopā ar darba aizsardzības speciālistu un uzticības personu vai nodarbināto pārstāvi ne retāk kā reizi gadā plāno darba vides iekšējo uzraudzību, lemjot par darba aizsardzības jautājumu organizēšanu uzņēmumā, darba aizsardzībai nepieciešamajiem resursiem, atbildīgajām personām un citiem ar darba vides iekšējo uzraudzību saistītajiem jautājumiem. Darba aizsardzības pasākumi ir jāiekļauj uzņēmuma saimnieciskās darbības plānošanā, jo bieži tie ir saistīti ar finansiālajiem izdevumiem (piemēram, obligātās veselības pārbaudes vai darba vides laboratoriskie mērījumi) vai laiku, kas nodarbinātajam būs jāvelta nevis savu tiešo pienākumu veikšanai, bet gan darba aizsardzības pasākumiem (piemēram, bīstamo iekārtu apkalpojošā personāla apmācībai). Jāatceras, ka darba aizsardzības pasākumus ir vēlams saskaņot ar citām uzņēmuma prasībām, piemēram, ir nelietderīgi vērtēt darba vides riskus mēnesi pirms remonta uzsākšanas vai īsi pirms pārcelšanās uz citām telpām – pat, ja pasākumi būs nepieciešami, neviens netērēs ne laiku, ne finanšu līdzekļus pasākumu īstenošanai, ja uzņēmumā gaidāmas būtiskas izmaiņas, kas tieši ietekmēs darba vidi.

Plānojot veicamos pasākumus, nepieciešams ņemt vērā sekojošo:

- uzņēmuma darbības veidu, darba raksturu un darba apstākļus;
- uzņēmumā pastāvošos darba vides riska faktorus un darba vides riska novērtēšanas rezultātus;
- Valsts darba inspekcijas brīdinājumus, rīkojumus un lēmumus, kas attiecas uz darba aizsardzības jautājumiem uzņēmumā;
- uzņēmuma tehniskos un finanšu līdzekļus.

Plānošana nenozīmē rakstisku plāna sastādīšanu!

Jums ir jāzina, kurā brīdī kādi darba aizsardzības pasākumi (piemēram, darba vides riska novērtēšana, obligātās veselības pārbaudes, nodarbināto instruktāža darba aizsardzībā un ugunsdrošībā) ir jāveic – ja Jums ir ērtāk sastādīt plānu, lietojiet plānu, bet tik pat labi veicamos darba aizsardzības pasākumus Jūs varat iekļaut kādā citā dokumentā, piemēram, līgumā ar kompetento institūciju vai kompetento speciālistu!

Darba vides riska novērtēšana

Kā vērtēt?

Riska novērtēšanas pamatsolji ir šādi:

- izvēlieties piemērotāko darba vides riska novērtēšanas metodi;
- veiciet darba vietu pārbaudi, nosakot darba vides riska faktorus, kuri rada vai var radīt risku nodarbināto drošībai un veselībai (piemēram, caurvējš, troksnis, vibrācija, ķīmiskās vielas u.c.) un kurus nepieciešams novērst vai samazināt;
- nosakiet nodarbinātos un citas personas, kuru drošība un veselība ir pakļauta noteiktajam darba vides riskam, t.sk. nosaka nodarbinātos, kuri pakļauti īpašam riskam;
- izvērtējiet darba vides riska apjomu (seku smaguma pakāpi) un realizēšanās varbūtību (biežumu);
- nosakiet darba aizsardzības pasākumus un to veikšanas kārtību, kas ir nepieciešami, lai novērstu vai samazinātu darba vides risku.

Cik bieži vērtēt?

MK noteikumi nr.660 "Darba vides iekšējās uzraudzības veikšanas kārtība" nosaka, ka darba vides riskus vērtē ne retāk kā reizi gadā, kā arī:

- praktiski uzsākot citu darbības veidu;
- ja ir radušās pārmaiņas darba vidē (piemēram, mainījušies darba procesi, metodes, darba aprīkojums, vielu un maisījumu izmantošana, būtiski pārkārtota darba vieta);
- ja konstatē apstākļu pasliktināšanos darba vidē vai neatbilstību normatīvajos aktos noteiktajām prasībām;
- ja noticis nelaimes gadījums darbā.

Kas piedalās vērtēšanā?

Svarīgi, lai riska faktoru noteikšanu un risku novērtēšanu veiktu kompetents un zinošs speciālists, kas var būt uzņēmuma darba aizsardzības speciālists. Dažreiz ir lietderīgi, ka riska faktoru noteikšanu veic pieaicināts kompetents speciālists vai kompetentā institūcija, jo nodarbinātie var būt tā pieraduši pie kāda riska faktora, ka to vairs nejut (piemēram, trūkstošas aizsargierīces iekārtām, drošības sietu trūkums u.c.), un šādas situācijas var radīt nelaimes gadījumus darbā.

**Iesaistiet riska novērtēšanā nodarbināto, kurš strādā attiecīgajā darba vietā un to vislabāk pārzina!
Iesaistiet riska novērtēšanā uzticības personu vai nodarbināto pārstāvi!**

Kādi darba vides riski eksistē?

Aptuveni 100 000 ķīmisko vielu, 50 fizikālo faktoru, 200 bioloģisko faktoru, 20 ergonomisko faktoru un identisks skaits fizisko darba slodžu uzskatāmi par kaitīgiem faktoriem vai apstākļiem darba vietā un ir saistīti ar ļoti daudzām psiholoģiskām un sociālām problēmām – arodslimībām, nelaimes gadījumiem darbā, stresa reakcijām, neapmierinātību ar darbu, labklājības trūkumu.

Atceraties, ka riska faktori ne vienmēr ir tikai mehāniski, ķīmiski, vai fiziski, kas ir vieglāk nosakāmi, bet arī psiholoģiski un emocionāli (stress, darbs izolācijā, monotons darbs, saspringts darba grafiks u.c.) un arī šie faktori ir jāņem vērā, jo tie tikpat apdraud nodarbināto drošību un veselību un var izraisīt nelaimes gadījumu darbā. Nosakot darba vidē pastāvošos darba vides riska faktorus, noteikti uzklusiet darbinieku domas un viedokli, jo viņi ir tie, kas visvairāk izjūt to vai citu faktoru kaitīgo ietekmi uz viņu veselību, drošību un veicamo darbu (piemēram, slikts apgaismojums, pārāk skaļš troksnis, neērtas darba pozas, nepiemēroti krēsli u.tml.).

Par darba vides iekšējo uzraudzību

Kā svarīgākās darba vides riska faktoru grupas būtu minamas sekojošās:

- ķīmiskās vielas, t.sk. putekļi;
- fizikālie faktori;
- bioloģiskie faktori;
- mehāniskie faktori;
- ergonomiskie faktori;
- psihosociālie faktori.

Nav neviena darba vieta, kurā nebūtu darba vides riska faktoru! Jums tikai ir jāprot tie pamanīt un atpazīt!

Kuras darba vietas jāvērtē?

Darba vides riska novērtēšana jāveic visās darba vietās, izņemot gadījumu, ja darba vietās ir līdzīgi darba apstākļi (piemēram, līdzīgs darba aprīkojums, telpu iekārtojums, darba raksturs). Ja ir līdzīgi darba apstākļi, pietiek ar darba vides riska novērtēšanu vienā darba vietā vai darba veidā, ņemot vērā katru nodarbinātā un katras darba vietas individuālās atšķirības. Tajā pašā laikā jāatceras, ka reālajā dzīvē ir ļoti maz līdzīgu darba vietu, kurās visi apstākļi ir vienādi, tāpēc darba aizsardzībā zinošam darba aizsardzības speciālistam reizi gadā vajadzētu apsekot katru darba vietu, kurā savus darba pienākumus veic nodarbinātie. Piemēru skatīt tabulā.

Darba vietas	Bieži novērotās atšķirības
<u>Kravas celtnu operatori</u> – vienāda celtnu celtspēja, iekāpšanas platforma un kabīnes konstrukcija	Logu tīrība / netīrība, kas ietekmē redzamību celtna darbības zonā Bojāti stikli, kas ietekmē redzamību celtna darbības zonā Bojātas durvis, kas cieši nenoslēdz kabīni, tādēļ nodarbinātais ir pakļauts trokšņa un putekļu iedarbībai Darba krēsli ar atšķirīgām ergonomiskām funkcijām, kuru nodilums atkarīgs no nodarbinātā svara un sēdēšanas paradumiem

Atkārtoti novērtējot darba vides risku, ja situācija nav mainījusies, jaunu riska novērtēšanas dokumentāciju var neizstrādāt, bet tad jāizdara atzīmes esošajā riska novērtējumā par situācijas atbilstību riska novērtēšanas brīdī!

Kādu metodi izvēlēties?

Pasaulē ir daudz un dažādas risku novērtēšanas metodes, sākot no pavisam vienkāršām un beidzot ar sarežģītām, un ir grūti norādīt, kuru tieši Jums būtu jāizvēlas savam uzņēmumam. Izvēle ir Jūsu un speciālista ziņā, kuram Jūs esat uzticējies veikt šo pienākumu.

Darba vides riska faktori ir daudz un dažādi, līdz ar to ir grūti visus atcerēties un iedomāties. Tāpēc Jums būtu ieteicams sastādīt darba vides riska faktoru sarakstu un pārbaudīt, kuri no faktoriem pastāv konkrētajā darba vietā un kuri nē. Galvenais, lai neviens darba vides riska faktors nepaliktu nepamanīts, tāpēc ir ļoti svarīgi, lai speciālists, kurš veiks darba vides riska novērtējumu, ir pietiekami kompetents.

Jums var noderēt MK noteikumu Nr.660 "Darba vides iekšējās uzraudzības veikšanas kārtība" 1.pielikumā dotā veidlapa. Taču darba vietas pārbaudes dokumentēšanai varat arī neizmantojot šo veidlapu, ja vien Jūsu izmantotā metode ir atbilstoša uzņēmuma saimnieciskās darbības raksturam un ir ņemti vērā visi veidlapā minētie darba vides riska faktori.

Par darba vides iekšējo uzraudzību

Kur atrast citas risku novērtēšanas metodes?

Vairāki kontroljautājumu sarakstu ir pieejami Valsts darba inspekcijas mājas lapā (www.vdi.gov.lv) (sadaļā Darbības jomas – Darba aizsardzība – Riska novērtējumi). Vienkāršās metodes ir sagatavojuši Dānijas darba vides pārvalde, taču tās ir tulkotas latviešu valodā un adaptētas Latvijas Republikas normatīvo aktu prasībām (pieejamas kampaņas “Veselīgas darba vietas iniciatīva” interneta mājas lapā (<http://osha.europa.eu/lv/campaigns/hwi>)). Papildus tam ir sagatavoti arī vairāki kontroljautājumu saraksti, kas ļauj atsevišķi novērtēt gan uzņēmuma telpas, gan tajās veicamos darbus. No minētajiem sarakstiem, Jums ir jāizvēlas nozare, kas visvairāk ir piemērotu Jūsu uzņēmuma darbības sfērai!

Kādi laboratoriskie mērījumi jāveic?

Īpašu uzmanību, veicot darba vides risku novērtēšanu, nepieciešams veltīt laboratoriskajiem mērījumiem, kuri sniedz objektīvu informāciju par vairākiem darba vides riskiem, piemēram, ķīmisko vielu koncentrāciju darba vides gaisā, trokšņa līmeni u.c. Vairumā gadījumu LR spēkā esošie normatīvie akti tieši nenosaka laboratorisko mērījumu veikšanas periodiskumu, bet nosaka, ka nākošo mērījumu veic atkarībā no iepriekšējā mērījuma rezultāta, tādēļ, ja vien darba vidē ir konstatēta attiecīgā riska faktora klātbūtne, tad ideālā gadījumā, veicot sākotnējo stāvokļa novērtējumu, būtu vēlams veikt arī attiecīgos mērījumus.

Nepieciešams atcerēties, ka situācijās, ja vairākas nodarbināto grupas veic tādus pašus vai līdzīgus darbus tajā pašā darba vidē un ir pakļautas vienādiem riska faktoriem, var veikt tikai vienu ekspozīcijas mērījumu un tā rezultātus attiecināt uz visām nodarbināto grupām. Savukārt, visus iegūtos mērījumu rezultātus nepieciešams salīdzināt ar normatīvajos aktos vai standartos noteiktajiem pieļaujamajiem darba vides faktoru robežlielumiem, kas ļauj izvērtēt veicamo pasākumu apjomu un termiņus (piemēram, ja iegūtais mērījumu rezultāts pārsniedz pieļaujamo darba vides faktoru robežlielumu, nekavējoties jāveic pasākumi riska samazināšanai un pēc to veikšanas jāatkārto mērījumu rezultāti). Lai iegūtu ticamus mērījumu rezultātus, ieteicams, lai visus darba vides laboratoriskos mērījumus veiktu tikai akreditētas testēšanas laboratorijas (Latvijas nacionālā akreditācijas biroja akreditēto laboratoriju sarakstus un akreditācijas sfēras atrodamas biroja mājas lapā www.latak.lv).

Kas jāņem vērā, ja jānovērtē riski īpaši aizsargājamām nodarbināto grupām?

Ar darba vides riska novērtēšanu īpaši aizsargājamām grupām saprot grūtnieces un sievietes pēcdzemdību periodā līdz vienam gadam, bet, ja sieviete baro bērnu ar krūti, – visā barošanas laikā. Šajā gadījumā papildus jānovērtē tie riska faktori, kas var atstāt jebkādas kaitīgas sekas attiecībā uz grūtniecību vai bērna barošanu ar krūti. Ja riska novērtējuma laikā tiek konstatēts, ka risks pastāv, tad darba devējam ir pienākums veikt nepieciešamos darba aizsardzības pasākumus, lai šo risku novērstu.

Ja Jums ir jānovērtē risks grūtniecēm, sievietēm pēcdzemdību periodā līdz vienam gadam vai sievietēm, kas baro bērnu ar krūti, tad MK noteikumu Nr.660 “Darba vides iekšējās uzraudzības veikšanas kārtība” 2. un 3.pielikumā minēti specifiski riski, kam jāpievērš īpaša uzmanība!

Kādus dokumentus nepieciešams saglabāt?

Visus darba vietas pārbaudes (arī darba vides faktoru noteikšanas un darba vides riska novērtēšanas) materiālus darba devējs dokumentē un glabā vismaz trīs gadus. Atkārtoti novērtējot darba vides risku, jāpārskata iepriekšējā darba vides riska novērtējuma rezultāti un, ja situācija nav mainījies, jaunu riska novērtēšanas dokumentāciju var neizstrādāt. Šādā gadījumā jāizdara esošajā riska novērtējumā atzīmes par situācijas atbilstību riska novērtēšanas brīdī.

Darba aizsardzības likums nosaka, ka darba devējam ir jāstāda to profesiju (amatu) vai darba vietu sarakstu, kurās:

- 1) nodarbināto veselības stāvokli ietekmē vai var ietekmēt veselībai kaitīgie darba vides faktori;
- 2) nodarbinātajiem darbā ir īpaši apstākļi;
- 3) nodarbināto darbs ir saistīts ar iespējamu risku citu cilvēku veselībai.

Jums ir tiesības minētos sarakstus un dokumentus apvienot vienā vai vairākos sarakstos vai dokumentos! Tas attiecas arī uz citiem dokumentiem, kuru sastādīšanu nosaka dažādi ar darba aizsardzību saistīti normatīvie akti!

Par darba vides iekšējo uzraudzību

Veikto mērījumu testēšanas pārskati jāglabā 45 gadus un pēc tam jānodod arhīvā. Šādu dokumentu uzglabāšanas termiņu nosaka Ministru kabineta noteikumi par specifiskajiem riska faktoriem (piemēram, par troksni, vibrāciju u.c.).

Darba vides iekšējās uzraudzības īstenošana

Darba vides iekšējās uzraudzības īstenošana ir pasākumu kopums, kas ir vērsts uz darba vides riska novērtēšanas laikā atklāto risku novēršanu vai samazināšanu līdz līmenim, kas neapdraud nodarbināto drošību un veselību.

Darba devējiem ir svarīgi atcerēties, ka nosakot veicamos pasākumus, jāņem vērā Darba aizsardzības likumā noteiktie darba aizsardzības vispārīgie principi:

- darba vide jāizveido tā, lai izvairītos no darba vides riska vai mazinātu nenovēršamo darba vides riska ietekmi;
- jānovērš darba vides riska cēloņi;
- darbs jāpielāgo indivīdam (tas galvenokārt attiecas uz darba vietas iekārtojumu un darba aprīkojumu, kā arī darba un ražošanas metožu izvēli, īpašu uzmanību pievēršot tam, lai atvieglotu vienmuļu darbu un darbu ar iepriekš noteiktu ritmu un mazinātu tā negatīvo ietekmi uz veselību);
- jāņem vērā tehnikas, higiēnas un medicīnas attīstība;
- bīstamais jāaizstāj ar drošo vai mazāk bīstamo;
- jāizveido saskaņota un visaptveroša darba aizsardzības pasākumu sistēma;
- priekšroka dodama kolektīvajiem darba aizsardzības pasākumiem salīdzinājumā ar individuālajiem darba aizsardzības pasākumiem;
- jānovērš darba vides riska ietekme uz nodarbināto drošību un veselību, kuriem saskaņā ar normatīvajiem aktiem noteikta īpaša aizsardzība;
- jāveic nodarbināto instruktāža un apmācība darba aizsardzības jomā;
- darba aizsardzības jomā jāsadarbojas ar nodarbinātajiem un uzticības personām.

Ja uzņēmumā nav noteikts neviens veicamais darba aizsardzības pasākums, kas vērsts uz riska samazināšanu vai novēršanu, tad visticamāk, ka darba vides riska novērtējums nav veikts pietiekami kvalitatīvi!

Veicamos pasākumus apkopo darba aizsardzības pasākumu plānā, kuru apstiprina darba devējs. Šo pasākumu plānu līdzīgi kā darba vides riska novērtējuma rezultātus glabā 3 gadus, bet pēc tam nodod arhīvā.

Katram veicamajam pasākumam nosakiet vienu atbildīgo – kolektīvā atbildība bieži noved pie pasākumu neveikšanas!

Neatstājiet kādu uzdevumu “karājamies gaisā” vai neaizmirstiet to pavisam!

Nosakiet reālus, izpildāmus termiņus – nav jēgas noteikt, ka vispārējā ventilācija jāizbūvē 3 mēnešu laikā, ja tas prasa projektēšanas, saskaņošanas un būvniecības darbus!

Vispirms novērsiet bīstamākos riskus!

Raugieties, lai atbildīgajai personai būtu vajadzīgās zināšanas, pilnvaras un resursi!

Raugieties, lai atbildīgā persona būtu pareizi sapratusi savu uzdevumu!

Veicot darba aizsardzības pasākumus, jāņem vērā, ka novēršot vienu risku nedrīkst radīt citu, t.i. lai, atrisinot vienu problēmu, netīšām netiktu radīts cits risks. Piemēram, apšaubāms ir ieguvums, kad trokšņa samazināšanai biroja logus noklāj ar speciālu pārklājumu trokšņa samazināšanai no ārpuses, bet nenodrošina pietiekošu ventilāciju, tādējādi radot birojā karstuma un bezgaisa atmosfēru. Jāuzmanās, lai risks netiktu pārņemts uz citu vietu, piemēram, lai gaiss no piesārņotajām telpām pa ventilācijas sistēmu neplūstu caur tīrajām telpām, bet tiktu uzreiz izvadīts ārā.

Obligātās veselības pārbaudes

Pēc riska faktoru novērtēšanas iespējams pateikt atbilstoši kuriem riska faktoriem ir jāveic obligātās veselības pārbaudes. To iespējams noteikt tikai, veicot precīzu riska novērtējumu! Piemēram, tikai precīzi izpētot ķīmiskās vielas/maisījumi drošības datu lapas, iespējams noteikt, kādu ķīmisku vielu iedarbībai nodarbinātais ir pakļauts darba laikā – bez šīs informācijas nav iespējams pateikt, kādas veselības pārbaudes ir jāveic!

Par darba vides iekšējo uzraudzību

Atbilstoši normatīvo aktu prasībām obligātās veselības pārbaudes ir jāveic divām nodarbināto grupām:

- personām, kuru veselības stāvokli ietekmē vai var ietekmēt veselībai kaitīgi darba vides faktori (piemēram, troksnis, vibrācija, putekļi, darbs ar datoru u.c.);
- personām, kuras ir nodarbinātas vai tiks nodarbinātas darbā īpašos apstākļos (piemēram, darbs augstumā, ar bīstamajām iekārtām u.c.).

Regulāri un kvalitatīvi veiktas obligātās veselības pārbaudes ļauj savlaicīgi atklāt kaitīgu faktoru ietekmi uz nodarbināto veselību un izstrādāt preventīvos pasākumus, lai novērstu šo kaitīgu faktoru ietekmi, nepieļaujot nodarbināto saslimšanu, kā arī ļauj atklāt arodslimības, ar darbu saistītās slimības un vispārēja rakstura slimības agrīnās stadijās, kad iespējama efektīva nodarbināto ārstēšana un rehabilitācija. Tādējādi darba devējam ilgstoši iespējams nodarbināt veselus, kvalificētus un darbspējīgus darbiniekus, kas savukārt ļoti tieši ietekmē saražotās produkcijas vai sniegto pakalpojumu apjomu un/vai kvalitāti.

Individuālie aizsardzības līdzekļi

Kolektīvie aizsardzības līdzekļi vienmēr novērš risku tuvāk tā avotam nekā individuālie aizsardzības līdzekļi, tāpēc priekšroka vienmēr dodama kolektīvajiem aizsardzības līdzekļiem. Tomēr eksistē situācijas, kad kolektīvos aizsardzības līdzekļus nav iespējams izmantot (piemēram, elektromontiera darbs gaisvadu līnijās, metināšana un acu aizsardzība u.c.). Šādās situācijās lietojami individuālie aizsardzības līdzekļi. Konkrētu individuālo aizsardzības līdzekļu lietošanu iespējams noteikt, tikai veicot precīzu riska novērtējumu!

Darba vides riska novērtēšanas laikā ir precīzi jānosaka, pret kādu riska faktoru iedarbību nodarbinātais ir jāaizsargā ar individuālo aizsardzības līdzekļu palīdzību. Tas ir tāpēc, ka katrs individuālo aizsardzības līdzeklis ir paredzēts aizsardzībai pret kādu konkrētu riska faktoru. Tā piemēram, darba cimdi būtiski atšķiras, vai tie nepieciešami metināšanai (aizsardzībai pret karstumu, karsta metāla šļakatām un dzirkstelēm), veselības aprūpē (cimdi aizsardzībai pret vīrusiem, kas tiek pārnesti ar asiņu palīdzību – B, C hepatīts, HIV/AIDS) vai smagumu pārvietošanai (ērti, plāni cimdi ar pretslīdes punkteņiem). Līdzīgi, vērtējot riskus, jānosaka arī prasības darba apaviem (piemēram, triecienizturīgs purngals, neslīdoša, necaurdurama zole, piemērotība darbam telpās, mitrumizturība u.c.) vai elpceļu aizsardzības līdzekļiem (piemēram, aizsardzībai pret putekļiem, t.sk. kādiem putekļiem vai ķīmiskajām vielām, t.sk. kādām ķīmiskajām vielām).

Informēšana

Ar darba vides riska novērtējumu (t.sk. arī veikto laboratorisko mērījumu) rezultātiem, kā arī no tiem izrietošajiem veicamajiem darba aizsardzības pasākumiem nepieciešams iepazīstināt gan darba aizsardzības speciālistus, gan nodarbinātos, viņu uzticības personas un pārstāvjus. Īpaša uzmanība jāpievērš katrā konkrētajā darba vietā esošajiem riska faktoriem un no tiem izrietošajam darba vides riskam, lai nodarbinātais spētu atpazīt riskus un ietekmēt savu rīcību. Svarīgi, lai nodarbinātie apzinātos iespējamās sekas, kas var rasties, neievērojot noteikto darba procesu (piemēram, iespējamās nelaiemes gadījumus darbā, arodslimības u.c.), jo tikai tā viņi spēs novērtēt ieguvumu, kas rodas no riska faktoru likvidēšanas un darba vides riska samazināšanas.

Bez tam nepieciešamības gadījumā darba devējs nodrošina, lai mērījumu rezultāti būtu pieejami ārstam vai iestādei, kas atbild par nodarbināto veselības aprūpi un/vai veic obligātās veselības pārbaudes.

Visai nodarbinātajiem sniegtajai informācijai ir jābūt saprotamai. Tas attiecas gan uz valodu, gan cilvēka intelektuālajām spējām!

Bez nodarbinātajiem uzņēmuma teritorijā mēdz būt arī citas personas, tādēļ darba devēja pienākums ir informēt par pastāvošajiem darba vides riskiem un nepieciešamajiem darba aizsardzības pasākumiem uzņēmuma telpu nomniekus, citus darba devējus un viņu darbiniekus, ja attiecīgajā darba vietā nodarbināti vairāku darba devēju nodarbinātie, kā arī uzņēmuma apmeklētājus, klientus un citas personas, kas varētu tikt pakļautas darba vides riskam.

Darba vides iekšējās uzraudzības pārbaude un pilnveidošana

Darba vides iekšējās uzraudzības pārbaude un pilnveidošana ir darba vides iekšējās uzraudzības sistēmas pēdējais posms, kas atspoguļo Jūsu veikto darbību rezultātus un efektivitāti (*pārbaude*), bet reizē tas ir arī pirmais solis turpmākajai darba aizsardzības sistēmas attīstībai (*pilnveidošana*). Praktiskajā dzīvē bieži šo posmu var apvienot ar

Par darba vides iekšējo uzraudzību

darba vides riska novērtēšanu, kas tiek veikts nākamajā gadā – veicot darba aizsardzības pasākumus, risks samazinās, tāpēc darba vides riski ir jāpārvērtē un jā sagatavo jauna dokumentācija .

Darba devējam kritiski un rūpīgi jāizvērtē veikto pasākumu rezultāti un efektivitāte, lai varētu atklāt nepilnības un veikt nepieciešamos uzlabojumus darba aizsardzības sistēmā nevis gaidīt, kad viņam uz tiem norādīs ārējās uzraudzības laikā (piemēram, Valsts darba inspekcijas amatpersonas uzņēmuma apsekojuma laikā vai izmeklējot nelaimes gadījumus darbā). Ja darba vides iekšējās uzraudzības pārbaudi neveic pats darba devējs, tad persona, kas veic šo pārbaudi, informē darba devēju par pārbaudes rezultātiem.

Pārliecinieties, ka esat sapratis, kas vēl jāuzlabo darba aizsardzības sistēmas darbībā!

Būtiskākās izmaiņas normatīvajos aktos

Jaunajos MK noteikumos Nr.660 "Darba vides iekšējās uzraudzības veikšanas kārtība" nav izmainīti darba aizsardzības sistēmas pamatprincipi – pats svarīgākais darba vides iekšējās uzraudzības posms ir precīza darba vides riska novērtēšana. Tomēr jaunie noteikumi atvieglo darba devējiem darba aizsardzības sistēmas īstenošanu. Kā būtiskākās izmaiņas normatīvos aktos minams sekojošais:

- nav nepieciešams rakstisks darba vides iekšējās uzraudzības plāns;
- būtiski papildināts 1.pielikums – minēti daudz vairāk darba vides riska faktori, kas var ietekmēt nodarbināto drošību un veselību, tādēļ darba devējiem ir vieglāk identificēt visus darba vides riskus savā uzņēmumā;
- visus darba vietas pārbaudes (arī darba vides faktoru noteikšanas un darba vides riska novērtēšanas) materiālus, kā arī darba aizsardzības pasākumu plānu darba devējs dokumentē un glabā vismaz trīs gadus;
- atkārtoti veicot darba vides riska novērtējumu, ja situācija nav būtiski mainījusies, tad jauna darba vides riska novērtēšanas dokumentācija nav jā sagatavo. Iepriekšējā gada riska novērtējuma dokumentācijā ir jāveic atzīmi par tās pārskatīšanu atbilstoši esošajai situācijai;
- sastādot Darba aizsardzības likumā un citos normatīvajos aktos par darba aizsardzības prasībām noteiktos sarakstus un citus dokumentus, darba devējs ir tiesīgs minēt tos sarakstus un dokumentus apvienot vienā vai vairākos sarakstos vai dokumentos – tā, kā pašam darba devējam ir ērtāk.

RĪGAS STRADIŅA
UNIVERSITĀTE

DARBA DROŠĪBAS un
VIDES VESELĪBAS INSTITŪTS
RSU aģentūra

NR. 83-2011

PAPILDU INFORMĀCIJA

LATVIJAS DARBA DEVĒJU KONFEDERĀCIJĀ

Baznīcas iela 25-3, Rīgā, LV-1010
Tālrunis 67225162
www.lddk.lv

LATVIJAS BRĪVO ARODBIEDRĪBU SAVIENĪBĀ

Bruņinieku ielā 29/31, Rīgā, LV-1001
Tālrunis 67270351, 67035960
www.lbas.lv

VALSTS SOCIĀLĀS APDROŠINĀŠANAS AĢENTŪRAS (VSAA) VESELĪBAS APRŪPES UN REHABILITĀCIJAS NODAĻĀ

Lāčplēša ielā 70a, Rīgā, LV-1011,
Tālrunis 67013619, fakss 67011814
vai citās Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras nodaļās
www.vsaa.gov.lv

VALSTS DARBA INSPEKCIJĀ

K. Valdemāra ielā 38, k-1, Rīgā, LV-1010
Tālrunis 67186522, 67186523
vai Valsts darba inspekcijas reģionālajās inspekcijās
www.vdi.gov.lv

RSU DARBA DROŠĪBAS UN VIDES VESELĪBAS INSTITŪTĀ

Dzirciema ielā 16, LV-1007
Tālrunis 67409139
www.rsu.lv/ddvvi

LABKLĀJĪBAS MINISTRIJAS DARBA DEPARTAMENTĀ

Skolas ielā 28, Rīgā, LV-1010
Tālrunis 67021526
www.lm.gov.lv

PAR DARBA AIZSARDZĪBAS JAUTĀJUMIEM – www.osha.lv

LATVIJAS REPUBLIKAS
LABKLĀJĪBAS MINISTRIJA

VALSTS SOCIĀLĀS APDROŠINĀŠANAS AĢENTŪRA

VALSTS DARBA INSPEKCIJA

Šis materiāls ir izdots ar Valsts Sociālās apdrošināšanas aģentūras atbalstu kā daļa no Darba aizsardzības preventīvo pasākumu plāna.

Materiālu sagatavoja: Rīgas Stradiņa universitātes Darba drošības un vides veselības institūts, 2011. Bezmaksas izdevums.